

Beleving en verbeelding door culturele planologie

*Twee jaar integratie van kunst en ruimtelijke
inrichting in de provincie Noord-Holland*

Opdrachtgever: provincie Noord-Holland
Project: studie naar het oer-IJ door belangrijke onderzoeken bij elkaar te brengen, te kijken naar overblijfselen en voorstellen te doen om het verleden van het oer-IJ beleefbaar te maken
Kunstenaar: Jeroen van Westen plus team: Peter de Ruyter, bureau Alle Hosper, Gerco de Ruijter – beeldend kunstenaar, Ton van Vliet – fotograaf
Samenwerking met: provincie Noord-Holland, Amsterdams Archeologisch Centrum, diverse gemeenten
Presentatie studie: januari 2005
Rol provincie: initiatiefnemer, partner en kwaliteitsbewaker
Invalshoek: archeologische, cultuur- en natuurhistorische waarden in het stroomgebied van het oer-IJ gebruiken als inspiratiebron voor toekomstige ontwikkelingen

Kreek bij Heiloo.

Uitnodiging om oer-IJ uit te dragen

De studie

Een zoektocht op tal van historische kaarten, langs oude dorpjes, nog oudere dijken en in verschillende landschappen, brengt de tijden van weleer langs het oer-IJ weer tot leven. Met deze grondige inventarisatie kunnen gemeenten en provincie aan de slag. Het gaat om het samenhangend denken waarbij je alle kwaliteiten in het gebied meeneemt, stelt kunstenaar Jeroen van Westen.

“De studie ‘Oer-IJ voorbij het verleden’ is een uitnodiging aan alle betrokken partijen om de informatie en ideeën op te pikken en verder te brengen”, zegt kunstenaar Jeroen van Westen die met een team van mensen (zie kader) grondig onderzoek heeft gedaan naar het oude oer-IJ en wat daarvan over is. “Je moet het zien als een inventarisatie en niet als concreet ingevulde plannen die wel of niet worden uitgevoerd.”

Het dikke rapport is samengesteld op basis van bestudeerde kaarten en onderzoeken, observaties in het veld en beschouwingen. Heel belangrijk voor het onderzoek is het rapport van het Archeologisch Centrum van de Universiteit van Amsterdam.

“Dat hebben we op het gebied gelegd en dan zie je vijfduizend jaar historie en verschillende kustlijnen. Maar daar is vrijwel niets meer van te zien als je buiten gaat kijken”, aldus Van Westen. Hij wijst op een fel gekleurde kaart waarop in zeer kleine hoogteverschillen weergegeven de duinenrij als een bergketen omhoog rijst, waarnaast in donker paars de duizelingwekkende diepten van het oude oer-IJ lonken. “Dat komt door onze kleurkeuze om het beeld te versterken”, verklaart de kunstenaar.

Een kleine weg golft langs het oude IJ. “Je weet zeker dat dit vroeger een oeverwal is geweest, nu is het een dijkje. Voorbij het deel waar de dijk ook na de veertiende eeuw een zeeverende functie had, zijn de dijkjes op foto’s vaak nauwelijks nog zichtbaar, soms is er iets van dertig centimeter hoogte.”

Zoektocht

De zoektocht voert langs historische kaarten, inventarisaties van dijken – “Belangrijk om de structuur terug te vinden” – en gegevens van het waterschap, waaruit blijkt dat er niets over is van het oude watersysteem. Toch komt het team van Van Westen steeds meer te weten over hoe het stroomgebied van weleer er ooit uit heeft gezien. Het water stroomde destijds van het IJ naar zee, nu, na de verlanding, andersom. Kreken, strandwallen en oude landtongen geven verder vorm aan het gebied dat werd gekenmerkt door uitgebreide moerassen.

Tijd, natuur en cultuur worden gekoppeld om nog meer inzicht te krijgen in de opeenvolgende perioden. Er wordt gezocht naar resterende monumenten in het landschap en de oude dorpen. Zo ontstaat een samenhangend beeld van wat ooit was en van wat

